

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ЛЦЕЙ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ
ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ)
ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць за матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Житомир, 7 червня 2023 року)

Житомир,
ТОВ «Видавничий дім "Бук-Друк"»
2023

*Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою
Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти у
Житомирській області (протокол № 2 від 12.06.2023 р.)*

Рецензенти:

- Мирончук Н. М. – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка;
- Ткачук І. М. – заступник директора Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти у Житомирській області;
- Нагаєвська І. О. – кандидат психологічних наук, методист Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти у Житомирській області

I-65 Інклюзивне навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах : проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. праць : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 07 червня 2023 р.). / за ред. І. Д. Сахневич. Житомир : ТОВ «Видавничий дім "Бук-Друк"», 2023. 195 с.

Збірник наукових праць вміщує результати теоретичних пошуків та експериментальних досліджень науковців, аспірантів, методистів навчально-методичних кабінетів (центрів) професійної (професійно-технічної) освіти України, педагогічних працівників з актуальних питань впровадження інклюзії у сучасний освітній процес. Представлено наступні аспекти досліджуваної проблеми: концептуальні аспекти інклюзивної освіти; особливості організації інклюзивного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти; використання інноваційних педагогічних технологій в умовах інклюзивного навчання; дистанційна освіта; соціально-психологічний супровід осіб з особливими освітніми потребами в закладах професійної (професійно-технічної) освіти; професійна освіта та зайнятість осіб з особливими освітніми потребами.

Адресовано широкому загалу освітян, науковцям, викладачам, аспірантам, студентам вищих навчальних закладів.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	7
Тепенчак Т. М. Філософське обґрунтування історичної необхідності ефективного впровадження інклюзивної освіти в закладах професійної (професійно-технічної) освіти	7
Тарнавська Н. П. Сприяння інклюзії: розширення можливостей здобувачів освіти з інвалідністю через заклади професійної (професійно-технічної) освіти	15
Котлова Л. О., Долінчук І. О. Професійна та психологічна готовність педагога до навчання дітей, які мають особливі освітні потреби	20
Вознюк О. В. Педагогіка усвідомлених сновидінь як потужний навчальний ресурс закладів професійної (професійно-технічної) освіти	25
Мирончук Н. М. Виклики навчання учнів з особливими освітніми потребами в умовах дистанційної організації освітнього процесу	34
Басюк Н. А. Роль інклюзивного освітнього середовища закладу професійної освіти у формуванні емоційного інтелекту здобувачів з особливими освітніми потребами ...	38
Гордійчук А. В. Інклюзивна освіта у світовій практиці	43
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТИ	51
Бєлова Н. О. Професійна підготовка здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, що мають порушення інтелектуального розвитку: з досвіду ЗП(ПТ)О Донецької області	51
Сахневич І. Д. Технологія кооперативного навчання в інклюзивному просторі	59
Двоєносова Л. В. Дистанційне навчання: нетикет для осіб з особливими освітніми потребами	69

Жидецька О. О. Використання інноваційних педагогічних технологій в умовах інклюзивного навчання в Житомирському професійному ліцеї Житомирської обласної ради	75
Балейко В. В. Використання інноваційних педагогічних технологій в умовах інклюзивного навчання у Міжрегіональному центрі професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців м. Кривого Рогу Дніпропетровської області	81
Лисиця Т. В. Використання дистанційних освітніх платформ для навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами	89
Кулинич О. А. Інклюзивна професійна освіта: проблеми, досвід, перспективи	94
Моргун О. В. Загальні та спеціальні методи роботи із здобувачами освіти в інклюзивних групах	102
Мельник Н. М., Забужанська Г. В. Деякі аспекти впровадження інклюзії в закладах освіти	109
Шевчук М. М. Використання сучасних форм та методів інклюзивного навчання на уроках хімії та біології	114
Крикуненко Л. М. Організація інтерактивного навчання в освітньому процесі	116
Власюк М. Л. Особливості викладання української мови та літератури для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами	121
Гримач О. М. Професійна освіта та зайнятість осіб з особливими освітніми потребам	125
Карабенкова І. П. Роль асистента майстра виробничого навчання у роботі зі здобувачами освіти з особливими освітніми потребами	129
Слюсар Л. В. Бібліотека як відкритий простір для соціалізації користувачів з особливими потребами	133
 РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Лапа О. В. Підготовка практичних психологів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до роботи з	140

особами з особливими освітніми потребами	140
Нагасвська І. О. Розвиток асертивної поведінки здобувачів освіти із особливими освітніми потребами в ЗП(ПТ)О – важливий компонент їх успішної соціалізації ...	145
Гаврилова Г. А. Соціальний супровід щодо правової підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, які мають статус дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа в закладах професійної (професійно-технічної) освіти	153
Гадомська І. О. Психологічний супровід освітнього процесу	165
Гнатишина Л. В. Інноваційні техніки роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	171
Ляхова Т. В., Коваленко Л. М. Соціально-психологічний супровід осіб з особливими потребами в закладах професійної (професійно-технічної освіти)	177
Калінчук А. Б. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами	186

5. Voznyuk, A. V. (2018). Aggression and health: an attempt at conceptual integrating these phenomena. *Technologies of intellect development*, 2, 8(19). DOI: 10.31108/3.2019.2.8.2;

6. Voznyuk, A., Gorobets, S., Kubitskyi, S. et al. (2021). Interdisciplinary Educational Technology based on the Concept of Human Brain Functional Asymmetry. *Postmodern Openings*. 12(2), 433-449. DOI: 10.18662/po/12.2/316 Covered in: Web of Science

7. Weinzwieg, P. (1988). *The ten commandments of personal power. Creative strategies for shared happiness and success*. N.Y, Meridian Press, 175 p.

Мирончук Наталія Миколаївна,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(Україна, м. Житомир)

ВИКЛИКИ НАВЧАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Законом України «Про освіту» (2017 р.) визначено, що здобувачі з особливими освітніми потребами мають право навчатися дистанційно чи індивідуально, зараховуватися до інклюзивних та спеціальних груп чи класів у закладах загальної середньої освіти, отримувати психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу від корекційних педагогів, тьюторів, психологів, навчатися за адаптованими навчальними планами і програмами, за адаптованими методами і формами навчальної діяльності та на забезпечення відповідних умов щодо архітектурного облаштування навчальних приміщень.

Дистанційна освіта стала викликом для багатьох здобувачів, у тому числі для дітей з особливими освітніми потребами, навчання яких потребує відповідних умов для

адаптації та інтеграції в колектив, забезпечення психолого-педагогічної підтримки та індивідуального підходу.

У дослідженнях з проблем навчання учнів з особливими освітніми потребами [1; 2] наголошується на існуванні низки викликів, які в умовах дистанційного навчання ще більш загострюються. Узагальнимо окремі з них.

Для соціальної інтеграції учнів з особливими освітніми потребами цінною є комунікація з іншими здобувачами освіти і викладачами для отримання корисної інформації та обміну досвідом. Однак дистанційна освіта зменшує можливості для безпосередньої інтеракції між учителем і таким учнем, що може спричинити зниження рівня розуміння навчального матеріалу, розширення кругозору через комунікацію з іншими суб'єктами освітнього процесу, загострення відчуття відокремленості/ізольованості від інших учнів, послаблення їх соціальної інтеграції, що, водночас, не сприяє розвитку мовленнєвих навичок таких учнів та їх адаптації.

Здобувачі з особливими освітніми потребами потребують додаткової підтримки, зокрема проведення індивідуальних консультацій, регулювання поведінки, допомоги з плануванням та організацією роботи, проведення корекційно-розвиткових занять, що, зазвичай, в закладі освіти вони отримують від учителів-логопедів, психологів, соціальних педагогів та інших фахівців, водночас під час дистанційного навчання такі контакти є обмеженими і менш ефективними (навіть якщо є можливість використання засобів відеозв'язку). Крім того, робота з електронним обладнанням для студентів з особливими освітніми потребами може бути досить складною. В умовах дистанційного навчання також знижується можливість забезпечити доступ учням до необхідного програмного забезпечення.

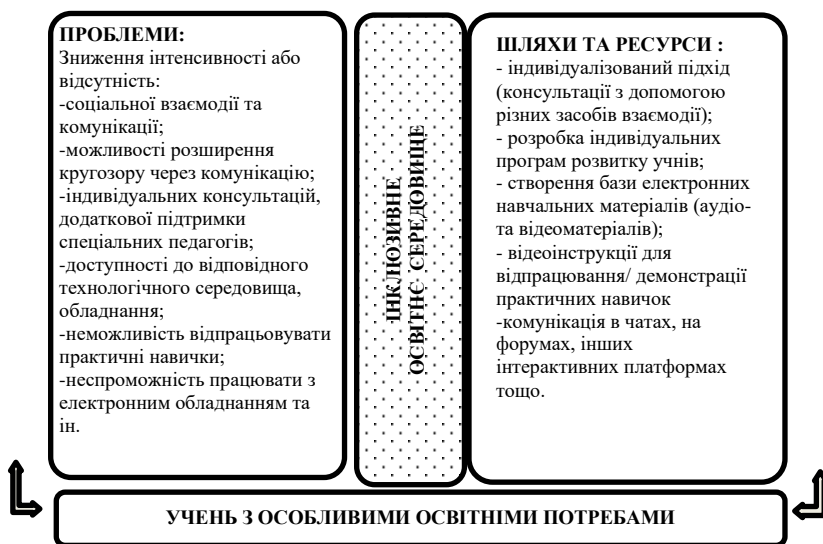
Для здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти (майбутніх механіків, електриків, кухарів та ін.) можливі й інші труднощі, зокрема, відсутність доступу до необхідного обладнання й можливості відпрацювати відповідні практичні навички, отримати практичну допомогу від викладачів під час навчання. Дистанційне навчання ускладнює процес організації та виконання групової роботи, оскільки учні можуть мати різний час для навчання, відмінні графіки роботи

та обмежені можливості для взаємодії. Також можуть виникати труднощі через зниження мотивації до навчання, послаблення здоров'я внаслідок тривалого часу роботи з електронними засобами, відсутність фізичної та соціальної активності тощо.

Зважаючи на ці та інші труднощі, важливо визначити дійові стратегії для дистанційного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, які враховуватимуть особливості професії та потреби учнів (рис. 1).

Рис. 1.

Виклики дистанційного навчання для здобувачів освіти

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей [3].

Щоб допомогти дітям з особливими потребами отримати якісну дистанційну освіту, важливо забезпечити їм підтримку і ресурси для досягнення успіху в навчанні. Окреслимо можливі способи усунення цих викликів.

Насамперед важливою є розробка індивідуальних програм розвитку учнів з особливими освітніми потребами, що передбачає персоналізований підхід до навчання таких учнів. Це

може включати індивідуальні консультації з викладачем або залучення спеціалістів, які надають послуги підтримки.

Для організації самостійної роботи учнів вдома варто створити базу електронних навчальних матеріалів, електронних книг, аудіоматеріалів, відеоматеріалів тощо, забезпечити їх доступність, а також застосовувати індивідуальний підхід та гнучкі методи оцінювання. Доцільним є розроблення відеоінструкцій для відпрацювання/демонстрації практичних навичок, а також використання спеціального програмного забезпечення для віртуального показу відповідних технологічних дій чи процесів.

Забезпечення систематичного зворотного зв'язку і надання соціальної підтримки з боку соціальних працівників, психологів та інших спеціалістів потребує надання здобувачам з особливими освітніми потребами персональних консультацій та визначення способів реалізації таких дій (ресурсів, місця, часу тощо). Крім того, корисною є організація спілкування учнів з особливими освітніми потребами з навчальною групою з використанням засобів відеозв'язку та інших доступних технологій: чатів, форумів та інших інтерактивних платформ.

Отже, дистанційна освіта має свої виклики для різних категорій здобувачів, й особливо для учнів з особливими освітніми потребами, зокрема й тих, хто навчається в закладах професійної (професійно-технічної) й вищої освіти. Водночас використання індивідуальних підходів, спеціальних програм та підтримки педагогів і учнів може допомогти зменшити труднощі реалізації процесу навчання здобувачів освіти. Серед таких, зокрема, доцільними є надання доступу до спеціальних послуг, використання технологічних рішень, гнучкі методи оцінювання, забезпечення підтримки вчителів і учнів. Важливо пам'ятати про необхідність індивідуального підходу до кожного здобувача та забезпечення рівних можливостей для всіх суб'єктів освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць. Київ : Університет «Україна», 2012. № 9(11). 247 с.

2. Дослідження якості інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами : грудень 2020 – січень 2021. URL : Microsoft Word - Дослідження якості інклюзивної освіти.docx (mon.gov.ua) (дата звернення: 14.05.2023)

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 зі змінами 2023 № 2145-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 04.05.2023)

Басюк Наталія Анатоліївна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
та культури фахової мови
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(Україна, м. Житомир)*

РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

В останні десятиліття у зарубіжній і вітчизняній науці активно досліджується проблема розвитку емоційного інтелекту особистості. Дотепер високий рівень емоційного інтелекту вважався важливою передумовою подолання труднощів, успішної самореалізації, досягнення життєвого успіху та добробуту, однією із «soft skills», розвиток якої потребує педагогічної уваги з раннього віку. На цьому наголошується в Концепції «Нова українська школа»: розвивати в учнів здатність «конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект, оцінювати ризики та приймати рішення, вирішувати проблему, співпрацювати з іншими тощо» [7].

В умовах російсько-української війни, що триває на території нашої держави, вимушеної міграції українського